

z delom v obratu. Tako je SS B Zgb z odločbo 21. junija 1938 (neobj.) odrekel zaščito po z. z. d. raznašalcem kruha z določenim okolišem, vključ temu, da je sicer pekarni sami priznal značaj industrijskega obrata, enako je odrekel zaščito tudi zdraviliškemu vrtnarju, češ da je njegovo delo ni značilno za obrat, ker je zaradi narave in vrste posla, zlasti v sočivnem vrtnarstvu, le v posredni zvezi s podjetjem (odl. 19. julija 1937, Reisman II, 116), dalje vratarju industrijskega podjetja in nočnemu čuvaju tovarniškega podjetja, ker nimata ti dve zaposlitvi neposredne zveze z organiziranim delom industrijskega podjetja, kakor ga ima v mislih § 2 z. z. d. (odl. 20. jan. 1937, Org. 1937, 48). Glede zadnjega ugotavlja isto SS Zgb, 18. dec. 1931 (Vr-Mil. I, 138). — Nasprotno priznava SS B Zgb kavarniški kuharici neposredno zvezo s kavarniškim podjetjem in s tem kvalifikacijo pomožnega osebja po z. z. d.; njen glavni posel je bil kuhanje kave, kar predstavlja glavni predmet kavarniškega obrata (odl. Ut 83/37, Reisman II, 117). Zanimiva je odločba istega sodišča o kopališki mojstrici: odločba ugotavlja, da ti posli nikakor niso identični s posli hišne strežnice; tožiteljica je bila zaposlena v kopalnicah kopališkega podjetja s pripravo le-teh za kopališke goste; vršila je torej posle, ki so po svoji naravi in svojstvu v tesni zvezi s podjetjem kot takim in jo je zato treba prištevati med pomožno osebje po 1. odst. § 2 z. z. d. (odl. 26. aprila 1938, Odl. Sl. Pr. III, 594). Tudi KS Bgd priznava neposredno zvezo z organiziranim delom podjetja šoferju hotelskega avtobusa in šoferjem sploh (odl. 16. maja 1938, Mj. 1938, 586 ter odl. 16. septembra 1938, Branič 1939, 95). Navedene odločbe deloma pravilno pojmujejo dejstvo organizatorične povezanosti uslužbenca z obratom, deloma pa pomožnemu osebju ozkosrčno odrekajo to povezanost in na podlagi tega tudi zaščito po z. z. d.

(Dalje prih.)

O B Z O R N I K.

Gregor Krek.

Stojimo ob svežem grobu pravnika in glasbenika Gregorja Kreka, ki mu je dne 1. septembra t. l. po dolgi in težki bolezni upihnila smrt življenje.

Pokojni profesor Krek je bil rojen dne 27. junija 1875 v Gradcu. Tu je dovršil srednjo in visoko šolo, tu se je posvetil po visokošolskih študijah sodniškemu poklicu in vstopil l. 1897 v sodniško pripravljalno službo. Že v tem mestu ga je pritegoval k sebi čarobni kulturni svet, mu vzbudil več kot zgolj zanimanje za umetnost, zlasti lepo književnost, naravnost mogočno pa mu je razgibal prirojeno nadarjenost za dvojje svojih širnih področij in ga končno podjarmil za delo na njih: za čustveno muziko in razumsko pravo. Samo zadnje naj v teh listih poudarim, samo Krekovega udejstvovanja na pravnem poprišču naj se dotaknem z bežnimi vrsticami, samo par besed naj izgubim za oris njegovega pomena za slovensko pravoznanstvo!

Krek je že v Gradcu parkrat predaval in deloma predavanja tudi priobčil. Ko pa je prišel kot sodnik v Ljubljano (l. 1900), ni stopil tu v stik samo s predstavniki kulturnega življenja, marveč pričel tudi resno misliti na poglobitev in razširitev jurističnega obzorja. Dosegel je za študijsko leto 1902/03 državno (Hartlovo) ustanovo, ki mu je omogočila bivanje v Lipskem. Kmalu ko se je vrnil iz tujine, je bil prideljen tajništvu vrhovnega sodišča na Dunaju (l. 1904). Okoli tega leta sta nastali tudi razpravi „Gerichtlicher Vergleich und Versäumnungsurteil bei verbürgter Schuld“ (1905) in „Fälligkeit, Klagbarkeit und Verzug bei der Bürgenschuld“ (1905). Obe sta v ozki medsebojni zvezi, obe kljub naslovu več ali manj iz civilnega materialnega prava, pa kažeta tudi obe že karakteristične znake Krekovega znanstvenega obravnavanja tako v metodi kakor jeziku, uporabljajoč vse kolikor možno dosegljivo pandektistično in civilistično pismenstvo. Za časa bivanja na Dunaju ga je priklenilo nase glasbeno ustvarjanje, znanost pa si ga je zopet priporila, ko se je vrnil l. 1918 kot svetnik višjega deželnega sodišča v Ljubljano in ko je bil januarja 1920 imenovan za rednega profesorja za rimsko in državljansko pravo. Bila je sreča, da je prišel Krek v Ljubljano k sodišču, kajti tamkaj si je postavil enega najlepših del, Centralno knjižnico v pravosodni palači. Uredil je zbirko kot vzorno, da zadošča vsem potrebam, ki jih nalaga sodstvo višjim sodiščem tako v pogledu prakse kakor teorije. Podobno je uredil Krek tudi profesorsko knjižnico pravniške fakultete, samo da jo je zasnoval mnogo šire in ji položil obsežnejše temelje. V tem pa se njegova stvariteljska dejavnost ni izčrpala, mlada univerza je mnogo pričakovala in prejela od njegovih iniciativnih zamisli. Že l. 1921 je bil izvoljen za rektorja vseučilišča, pravno fakulteto je vodil in predstavljal trikrat kot njen dekan. V tej zvezi naj še omenim, da je bila v bistvu njegova sestava pravil za pravniške kongrese, ki jih je predlo-

žilo l. 1924 društvo „Pravnik“ kot svoj načrt in ki je bila z manjšimi spremembami končno tudi sprejeta. Pravniške kongrese je skraja pozorno spremljal, kar kaže članek „Nekaj o uspehih naših kongresov“ (Slov. Pravnik 1926).

Poslej je vršil Krek odlično nalogo pri zakonodavnem delu. Bil je od l. 1920 član stalnega zakonodavnega sveta, od junija 1929 do decembra 1931 član vrhovnega zakonodavnega sveta. Kdor je poznal Kreka, ve, da je posegal pri vsakem posvetovanju vmes, da se ni omejeval samo na nasvete, da je uveljavil tudi svojo misel in dosegel nameravane spremembe. Prav posebno pa je treba poudariti, da je sestavil Krek načrte vseh zemljiškoknjižnih zakonov in pravilnikov za vodstvo zemljiških knjig, nadalje deloma za državljanski zakonik, predvsem splošni del in poglavji o zastaranju in priposestevanju. Pretres kritik in pripomb, ki so bile objavljene k predhodnemu načrtu za drž. zakonik, je moral zaradi bolezni odkloniti, in je ministrstvo razdelilo in poverilo nalogo drugim.

Pri vsej zaposlenosti ni zanemarjal literarnega dela. Ni sicer sipal razprav in člankov iz rokava, kajti kadar je zastavil pero, je snoval v globino in predel v širino. Metodiko njegovega dela kažeta v najlepši luči „Organizacija sodišč po najnovejšem zakonskem načrtu“, ki je izhajala v Slov. Pravniku v letih 1923 in 1924 (v posebni knjigi obsega 286 str.) in „Lastnina na divjačini“ (1934), namenjena za Maurovičevo spomenico. Kolikšna obilica gradiva je zbranega tu! Lahko rečemo, da izve čitatelj o vsem, kar je bilo zanimivega in vrednega napisanega o dotičnih vprašanjih. Tako predstavlja po Krekovi zamisli vsako novo znanstveno delo celotno gradnjo z novim vrhnim kamnom. Z „Lastnino“ nam je hotel podati klasično monografijo iz civilistike, kar se mu je sijajno posrečilo; kot pisatelji so mu bili vzor veliki civilisti druge polovice preteklega stoletja. Za značaj njegovega znanstvenega naziranja sta posebne važnosti „Pomen rimskega prava nekdanj in sedaj“ (Zbornik znanstvenih razprav 1921) in „Anton Randa“, spominski spis o velikem češkem pravniku (Slov. Pravnik 1934), ki odkrivata oba Krekovo osnovno usmerjenost kot znanstvenega delavca. Prirodopravne teorije se mu zde za obdelovanje pozitivnega prava in praktično uporabo neplodne, prav tako kakor je nasproten prostopravniškemu pokretu, se mu zde nezadostna zgolj logična pravna izvajanja, edino ploden način znanstvenega delovanja vidi v sintezi zgodovinske, sistematične in primerjalne metode. Mimo teh stojita deli, ki sta bili dobrodošli zlasti praktičnemu pravniškemu življenju. „Grundzüge des Verfassungsrechtes des Königreiches der Serben, Kroaten und Slowenen (1926), ki je informiralo predvsem

zunanji svet o temeljih vidovdanske ustave, in v zvezi s prof. Škerljem napisano delo „Die österreichischen Zivilprozessgesetze im Königreiche der Serben, Kroaten und Slowenen (1928), ki je pokazalo pot pravilni uporabi civilnega pravnega reda v zvezi z novo zakonodajo. Zaradi popolnosti naj omenim še njegovo načelno stališče nasproti predelavi oziroma spremembam avstrijskega civilnopravnega reda po civilnem pravdnem postopniku, izraženo ob priliki kritičnega poročila znanega Goršičevega komentarja (Zur jugoslawischen Zivilprozessordnung, Zeitschrift für Ostrecht, 1934, VIII, 3), obširno poročilo o Koroščevi knjigi („die Erbenhaftung“) „Rimskopravni problem odgovornosti dedičev“ (Slov. Pravnik 1928) in polemičen članek „Pogreške u prevodu u našim zakonima“ (Pravosudje 1935).

Krona Krekovega literarnega udejstvovanja je njegovo „Obligacijsko pravo“ (1937). V tej sijajni knjigi ni prikazal Krek samo na splošno razvoja rimskega obveznostnega prava, ampak razkril vse kali, ki so soodločujoči činitelji za nastanek opisane prava sploh in tega prikazal v luči njegove gospodarske funkcije. Kakor je knjiga iz tega razloga najprimernejši uvod v razumevanje prikazovane pravne discipline, ker nazorno posreduje zvezo med pravom in življenjem, tako presega po obilici obravnavanih vidikov znatno značaj učne knjige in je prej kot to priročen sistem za vsakogar. Pravna zgodovina Kreku ni sama sebi namen, staro pravo mu je tisto, ki daje podstavo še danes veljavnemu. Tako je ostavil Krek nekaj temeljnih del, s katerimi se ponaša naša pravna književnost, nad vse dragocenih in pripravnih, da nam služijo za vzorce.

Ni čuda, da je dobil Krek za svoje delo tudi zunanje priznanje. Slovanski inštitut v Pragi in Hrvatska akademija znanosti in umetnosti sta ga izvolila za dopisnega člana. V društvo, ki je pripravljalo konec l. 1937 ustanovitev Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, je bil poklican kot predstavnik pravnega razreda, v pozneje z zakonom ustanovljeni Akademiji je postal njen prvi generalni tajnik. Toda to mu ni bila samo čast, pomenilo je zanj novo delo, posvečeno vse prepotrebni organizaciji naše najvišje kulturne ustanove.

Bil je v vsakem oziru mogočna osebnost. Njegovo obširno znanje in trezna usmerjenost sta nam pokazali mnogokrat pravi izhod. Na zunaj na videz hladno objektiven, je bil veren in neomahljiv prijatelj, vselej pa dobrohoten svetovalec. Vse to se nam razgrinja v pravi luči šele sedaj, ko smo ga izgubili, kajti ne bo ga skoro, ki bi ga nadomestil.

Slava njegovemu spominu!

Dr. Rudolf Sajovic.